

122 ТОННАНЫ

Анаа көргүскөн «Тайбың да-
мны тилээр» деп театржи-
лүк көрүзүп кийикерин амыр-
алга ыныкшып, олти-
ке, чыратылып келирү-
бүзүрели-биле кайгаткан.
«Антиимпери-
стизм» эп-сеткил катышты-
лгаш, тайбың болгаш на-
рал дүшп» деп өндүр чө-
вө девизинге дүүшүк ол ү-
дүрбүс көргүзүлгөн көрү-
хөренерин шугутканга де-
реттери болгаш аалчылар-
ыплаг.

Болхунерде районда сикетелбетелкенин камланиязы калбарган. Школачылар улустулан чыдыт калбайн, бу дук-буру бетелкениге, сикетелбетелкениге киришкен. Ам 30 гектар могоанын, 53 гектар картофельдин чойгы ажалдазын чорудуп турар.

кезилдезинге идеякейлиг
ришкен. Чугла сикенчи брита
даларның саны бези 12 чет
кен.

Никитинң малынга быкы
чем-суурну тургузарынга өс
ренекчилоринң кикргөн үлү
хун келген тудум өзүп тура
Чоокку хүннерге чедир 11
тонна будук-бүрүнү баглави
малчыи тургаларга чедирге
Т. КЕЖИКООЛ

Тоолалык — чүрүлүшүчүр. Дээр шаар дүйлүштөгү чалымдар кыры-бисе эркен өстүктан бар чорү дөвүн кууа алыи көрүптерген. Барыкы хеминиң суу дыйладайын бадыл чыдар. Ооң келээзин когурагъ хаялар хурээзин, олар хемче, кадыр-берт орусча харап алган, чук-чус чылда туур келтизген.

Оу хаялар төгүтүн херчилери. Мөкүтү-Тайганъ чоңуңу караңгы-бүдүлүк амыдыралыи көрөгөнчө, чаа чурттагъа дээш халээшхиннерини херчилери, амгы амыдыралды алгачкылар. Олар ндыа кокалаларын дамчып эртеңниң-не үнүп туур колаң шкүнү база керүп, ооң калдарызы аңкы кыстын ындынын ырмынъа чаңчатып калган.

Тоолалыгын шоранарыи төгүтүн өлүг херчилери. Олар амгы амыдыралды кө-

телихкишин даи сагын аарып чорүрү-биле ол оналдагын эвес мыйнап? Болдуңу кызым-жылы-биле маегелег төлөтүп болганы ол эвес мыйнаа. Хай-нини ажылга илелкейли-биле хуңдүктелди чаала алыи мыйнаа. Чутаакож. Оу дугайниа совхоз директо-ру Д. Д. Доскар-да, Тоолалыг бригаданың брига-дари, «Хуңдүлселди Демээз» орденниң эдилекчи, комму-нист К. С. Нүржүт-даз ба-дытаамалар.

Шкү шүбү-биле сүтүзгн хожо сагын шайын Нина Саа-сына кызып кутушп.

Нинг-дир дээр болуңар-ча, хойтактын күдүп берейи ба? — деп, Нина айтарды. Алаа чүчүшөртиниң.

Бечежге хуңдүгүштатан арыг хымыш-биле уксаш, хуң караңга ча-йынынан туур аяктарга кут-каа хойтакты мага хандыр иштинис-даз

эки өрөөниң көрүңер. чор хомулар чүчүшөтүк» — деп, Нина мичаң чутаалап орго-ло Оу сөстөрөн бригадирниң агыжы ажиң берген.

Шынап-ла, даразында чы-дарда анык калдарчыла аг-ган дүлөзүлелери чедилши-ниң күтүседиң, ажилында ула-ны мергежиң оргариң. Оу бирги беш чылдыа ынга, уу-ку, дөрткү чылдарында чед-алган көргүзүлгери черсе б-дигъ эвес болган. Оларныи ма-дыг ажиң-ичиң чорун, даа-ган ижиңге харымсалыи, бисе естигилиң чаңгың-чаңгыңга, билер аагарты-п, совхоз дирексыныи ма-га болгаш комсомол райкомнар райкуңкомом үгелеп, чүдүлүк бижиңтер-биле шынап ту-ган. Кажан Тыва АССР-и Дээди Советиңи депутат-тыи кандидатынни депшид-турда, мөңгүң-тайгажыи Нина Чыжыр-оолду бир

— Мону аям тикпес апарга
чүе жыккэ — деп, калы кел
ген эжым чутга эред.

Алеша-биле агленген кы
дык алаштык алаштыктан кел
дилис. Оо, муну алаштык
Алеша-даа соугураар, туулга
чырыс база алаа ынактар,
релме тил көрбэз бис. Кал
чаар тигери-даа билбес ме
дайымдарын-даа алаа, оо
аракын ижер кичи бар эвэ
— деп Нина харыялдас.

Чоорту чутга ажым-агым
шилчез. Хойга бодалга, еш
ку ма ол озгаг дээрзин Нина
Саалена биске чутгалал ол
Ол лавтыг, алаштык
турда, мессалг оодол
Хай келин жылаар, ычналза
даа талу суларга, кошкы
болур, мынчанга хорачал
кедегег. Оодол турар үел
бүгү күштү айналарын мени
алыр дээр угалтар, аш-ч
бизин оору чиртинместей бээр
Бо нарын болган бээр

биле адаан, согуну турал да
дылашкынын чагынс кы
лг бергенер.

Бо — чыдам, эртен кы
олагда баш шыкын шыла
алын тавыштарыган. Хат,
турум, дуу-ар мурун, ку
лардан кай болган. Ызгал
даз Монгуш-Тайганын чара
болган ширин булуңдар
нын бирөөсү, те, тумас ора
Тоолбайгыч аялгын өөр
берген анык малчынын та
руу чүс баш өшүктө онал
тыр 97 аайын, өшкү бу
зудан барык 1 кылогар
дүктү алган.

— Малчынын малчына
зайын чоокта чаш баша
дум. Алексей чогул, кем к
дымдын сизген-ширген бо
зип алып дзген чоруткан бо
ду. Олар чылдына на өш
зүгө сизген кезин да чынч
кайнар.

— Өшүктө сизген белек
капчар чүсөл, демей-ле тур
кырган отьтар мал муну

жылта Нина Чымыр-Борт
де Алексей Саг. 1961
бирин. Иман. Малчын
көкүтүңдү ууртагыз олар
бир колдан аярга өңкү түз
дип туру, туручүң малч
дип баянчың бузгүрөңүң. Со
төзү-биле аралчыла ору
урак, черин байдалы та
дашты. Ажыктарың жей к
зин суур, хоорай дийж
«Аржым булуту»-орто
рында дескелээр.

Ажык малчынырың са
чылны көргүчүңүтүз болган
түртүрүтүс баш өшкүт
бирин. Биринчи. К. Нүрүз
айла келгеш, оларын сепк
хаалың шөлөң. Ол ажы
каар кире зез болганга
«Дүржүлгү зезиң болган ча
дык эле деиңиз туручу
ичыңалз-диз эртен кым бол
тыс дыка жей чүгүлө өөрст
мон сонгаар ажарбар бас
дотар. Солуз-сөтүкүң хары
харва кээл туру, ол дуганы

[illegible]

A. T. БЕГЗЯ

КОГУН ҮЗЕР АРГА БАР

дин аяры-бие Кызылга кел-
гөш, шериг комиссарнадынга-
да четпей, ээиркитер сөгө-
дир черке кирген. Ол чеген-
чиг, харысалга чок малдын
ажы-төлүн, ажааган малын —

тутпунан, «Тыша кобылтан» комбинаттын кавалитя тудуу эргелектинин уластуугунун мастери, Комбун Монгуштуун мында «аалдап» келгенинин чылдагасынын агарткыч сестери хой болган: «Ол Бодун «көңүсү арага ишпес, эмчилеп чедип келген, аргаалашыкка» уадр демисел чуродур комиссиянын жөнгүнү мөн» —дзун.— Херек кырында чылдагандан илерзони, бо чылдып май, ионь айла-рында безин «аа чоорунга» 9 катал чыккан. А аргаалашыкка» уадр доктал сөүлдүдө уш уада «эзирин сөргөдип ала турары ол. Макаа арык та-йлыбырнын херзз чо. Чүггө малчынын Алдын-с лду хойла-

рун бэрлэгтэй алын дээш 50
рубльг штрафтаар, чанды-
рыпканын, Иосиф Чебодаев
биле Кэмбу Монгуш ослары
10—15 хонжуа административ-
тэй кеземдө кёрдүргөш,
ажылдап турар черлеринө
дамчылтанын баш уудур чүгө.

— Баске ызым-бұру екижилер кәзіп тұрап, Чамдыктарын өссө биле сүргөп, хамдыгы хуаэзге. зин сөгүндүрүп, чөпүтү ителген кылгырга биле бөзөүлөр. Ол хөзөү эзиректер сөгөдиг черже бажын суктайы бажарлар. А бир чамдыктарын шынгыгы хөмчөг өп, кезедирге-даа кедир бәзө болө «аалдап» екилдер. Чикээззөзгө, Маринча Донгөк джикте, Ол йиң биле чин уругунч нези. Бирээзн өзү рәш, эчиде чыдып алган,

— Кудумчуларга, хөй-икитиңиң черлеринге, Боттарыңа ажилдап турар черлеринге аралар чорук көсүзү-биле эзээжиз. Алгыш-кыргыз, шом сода кылыр, хулиңгенир төварыгаларың сени кыздырыган. Бө талзым-хөй-икитиңиңиң дуэзым, хөй-икитиңиңиң низацияларың аралашып кынга уаур чорудуп турар ажилың эки деп чугааласыз өргө чок. Доктамап мындып бир деминг ажилдаар болза, аралашкынның шугу хуитиң өзү алырынң арзасы черле бар.

Ю. ЕЩОГИН.

Июлдың бир даштанар ху
эртин. Тыва АССР-ни Ишти
керектер министрвозуу
Кызыл хоорай салбырын
оперативтик дежурный, м
лициянын капитаны В. Осин
цетин ону солор элечке х
лирин манал олурган черинге
де бердим. Бүдү дү-дүн
кылыды узу-соксал чо
ашыл, уйгу удуван дүм о
турупканын херечалеп тура
Кий жижикти хоорайга хей
инининчи курум-курум кам
галары угу күжүнишкенин
негизги билдинтир. Дежурный
айылдап эртенкиңи үзүндө
болган херектерни сайгарып
каалкан, чамдык кижилер-биле
чамдык кылгаш чанды ан
чамдыктарын торган, прото
колдор турустунган, а карны
мен-херек угулгеткен кижилер
хоюлу өзугар олрга она-
жир салым-гузуун манал а
канар. Ол аразында 8
Осинцев-Бил бөсөданы кы
лып, дежурныйлавышыннан
ачынар эрткини чүгөлөн

Эрхлэн дэлхийн
хүмүүнлэг дугаартайгаар эрэг-
лэвчлэл, хэргэлэлт, алгоогло-
лосныг удур, партиа, хэргэлэлт,
үлдүргэн дотоодын үрзэн
хүмүүнлэг кижиглэр дугаагын зо-
мудал-биле мөнүз чутгаал
олууду. Олгарг эрэгэлэвчин-
чилгээ болгаш алгооглолосныг удур
дотоодын үргэнчинг сөөлүнү.
—3 талкан —цаалдал келген
К. Г. Анисимов, А. Д. Монгуш,
К. К. Монгуш, И. И. Чоѳоѳов
камаржир. Олар хирба, одоо-
хон даш оон-дас еске ки-
чигчн чөкширн холумтар
хүргэн турганар.

Ток даш хуушхон малчин-
Ток даш А. Д. Монгуш 15 хонкуш
хүргэн административ хиргү-
чилгээ олугрш, сөөлү уаада
оон бодунд сөзү-биле өлгү-
рч, чидирчилн шериг биле

— Баксы кызым-буру кижилер кээп турар. Чамдыктарын аас-биле сөгөп, чамазыга хүлээлээ. Эччиг сөгүндүрүп, чөптүг ителгендиг кылырга биле бээздер. Ол хөөзү эзиректер сөздөрү черже бажын сукпайн бээрлер. А бир чамдыктарын шыңгыы хөмчөг өп, кезедирге-даа дедир база бо-ле «аалдап» келчилер. Чикээлээ, Мари-на Донгак джик. Ол ийн би-чим уругунч иези. Бирээзн аа-рээш, эччиде чыдып алган, ийн дугаарын урутлар бажы-ныңга иези боду джукпакан.

— Кудумчуларга, хей-интиг черлеринге, Боттарыны ажылдап турар черлеринге аргалар чорук көсүтүр-биле эээзээзн. Алгыш-кырыш, шош-содаа кылыр, хулигенерге та-варыгаларынчы саны казырыл-ган. Бо талазы-биле хей-интиг-нин дуазын, хей-интиг орга-низацияларының аргалашы-кына уаур чорудуп турар ажылың эки деп чугаалас-арга чок. Доктоомал мындай бир деминг ажылдар болза, аргалашкынның шуут когун узуп алырынчы аргазы черле-бер.

Ю. ЕСӨГИН.

жана белгетиктенимиз, апа-
лар уран дээрлик, эртирер
тургул-ла чүеэ дээс кылган
хуралдыг ажилга шаптыктын,
деге чидиргилдин шыңгыт са-
ар уе келген.

Никитиз-биле алырга, санал-
мандарын ажил-херекке азу-
ле солчун көөрү, ча идея-
рыны, саналдарын чугалаажы,
иптирлерин кады ажилдап
алгыры, ол чоқта херек
үтпези база бүгүдөгө билдин-
ир херек-тир. Билдиг-да бол-
тур эртер чамдыкты хуралдап
албазын чамдыкты эвс-ле бол-
гудай, Шылаңчык, түнөө, чы-
ммыс-батпас, сүс кагышкы,
мын, алдын өртөктиг кеде-
рий хой уевистин чил турар.
Бил-ле хурал-сугула кылп
элээр чорукту ажил-херекки
турал чорукту бөдөткэл тур-
лурун шаптыктыг турар
бол, СЭПК ТК-ныч Политбиро-
гого демдеглээ.

Бистер камналга, тумалгал,
панашышкы, күш-ажылды эр-
мөге үндөелерни организмиз-
мдер деп бо-ла чугаалаан ту-
рар бис, мынчалар-да ол чү-
еэ бугудуругура хамаарышкан
болур. А ол дээрге эргелеп
көргөдөгө чүеэ бозо эвээш
болурун туралга. Хой уеула-
лашкыс тумалгал, солурлар-
ын шыңгыт болуш чидик кыл-
дар тургускан тумаш эки дөй
апарар бис.

Хуралдары дээрге уран ар-
дыр, ол эргелеп Башкырлыг-
га бөдик мергешил-ди. Ол
дээрге — боду тумда негедге-
ерлиг, нормативтериг эр-
м-ди. Кайда-ла эки ажил-
дап, ажилчын — минутаны үе-
лөп биллр болду, мында ху-
ралдап боза биллр. Хуралдар-
ының, стил — коллективтик
ажылгынга бир энэи тодара-
дыкчызы болур деп чугаалеп
болур. Мордаа АССР талазы-
бил СЭТА-ның корреспон-
дентиз А.Папета Саранскинин
прибор кылыр заводунун бү-
гү-зеилеп социализм чары-
жына уругулу мурнап турары-
ны ачкыдыкчы тодарадыр
сорулга салгаш, бир солуп
ажыдыкчыныкын кылган: хой
чугаа ажил-херекке доктор
лөп мында көрүп турар.

Хелүн эрттир хой хурал-суг-
лаа эки ажилдарыныг шаптык-
тыг болганы ол. Чугаа бурузу
чүгө ажил-херекки, кыска,
сонунгарчык болгаш мыеп-ла
болурун чүгөп уугурул. Ол
заводтук палатка болды
дирекцизы чамылчлаан пла-
нёркаралыш, хуралдарыныг
румун шүгүмчүлүккн азу-биле
дөс көргөн, оларның чамдык-
тары колдундаа херек чок
болган. Чамдыкты мындыг бол-
гулар мышкажыг: «беш ми-
нуттары мырындап чарткыш
сазы сон-даа хай уеде болур.
Ааа белен эвс болганыры
ол-дур — ындыг болганда ча-
гыргазында турар кижилерден
ажыл шагын камнаар дугайында
канчал негедле салырга!»

Чамдыкта хуралга черле
шөк-көшкүл каан мелдэзи
(справка) кирил каан болуп,
уон оок-биле таанып алыр.
Оон хурал эгелээр ол-дур.
Бижил каан чүвени катал-ла
чугаалал эгелээр, артында-ла
сон тумда эвс, шылаңчык кыл-
дар. Чүгөл Чамылчаан.

Элдептер-ле чүрүм. Оом шитпирле-ле адырлар керек. Чамдыкты алдыр чокка шагыш-биле тууралаш тууралар. А оом аякшы бар, ле дээрзин жей-ле кижин орта бибибес. Бо чүүлүд бижил олутурат беткиде, автор наймы-сылаандык кызы-буур албан нерлеринин, бугуругелерини ажилдакчыларындыан айтырып салган: силерини кыргыч турунчыр туралдарга хаммаарыштыр нормалаттынган негелделер кемдингиз! - Улус элдесилерин болду. Шанганга эдир чугалашкын албан шаа-ышты таравас-ла-дыр бис. Ур-дас, шыланчтыг-даа боор. Ам канчаар, шагдан бээр аныгды кустебиз дээр. Чуге шыкчаларда болгаш киституттарда бир кинээлээ, кичириг, семинарга шыкынгы турунум (оон хай эвес!) доктаа-дып каан деп. Чуге дээрчи специалистер мындыг чуулду шагдас-ла тодардытп каан: каадемиктиги шаки эртекен оомонда, кижинин кичээлгеи ошолкап, материалды бештайгы дөсө ышкып ол хире идепей-гич болгаш ханыгы-биле шин-ээдип ол ышывдас. Бистиң ор-ганизмизмистин буждугу ындыг: бодун камгалаары-биле артык хире чуулду хулээп албас, ха-ыны хый турзун дээр. Мын-дыг берге байдалдарда кин-диг-бир чугула чуулду шингээ-дип алыр дээр болзо, онзагай чугула-биле дөсө. Кижини бу-дугу-ле ынчал шыккап.

Нервиге эрттир чүчүдүрүш-күндөш шыккап-лап шыккап

рындан, хэй үс чарыгдаа-
ындан студентки азы школа-
ны шынжы, эртемге үнде-
ленген норматив камгалар
р. А ана хуралдакчыны,
мизал билбес хуралаар
дыр, кым камгаларыл! Дем-
ле ол норматив. Ол кайыл
аш!

Херек кырында ол Бэр. Ки-
ни, организацион шайдар
галарын барындалааш тур-
санын практика кемелер
р, шынар дээр эртемден
р, специалистер чакыг ав-
сертацияны ыдыг темага
мгалаан, ында сумелер
шыл-агыйжы хуралдарны эи-
чеп, эңне-үс-үр-үтүңдегиди
алдыр ажалгаарчыны уган.
н. Ийи шак болгаш он хэй
де хуралдакчылар шагзы.
дышылган ол хуралдакчыны
уу-ла үч хуралга чүнү чуга-
жы турарын тоовас алаа.
нга чедирер дээрзин долу
ымдаа-биле тодараткан.
ылган кижилер хуралдын
итирлерин база-ла шак
чадир иделкей чок хүлүз
ыр.

Ийет, шитпирлер дугайын-
а. Оларны кайи үеде хүлүз
ганындан оларынчын шынны,
житни хамаржыр дээрзин
чинлер тодараткан. Эңне-
е-түңүңдегиди үс — эртенден
шы чедир. Он соонда ке-
с — ажил шагы доостурун.
чедир ийи шак шитинде.
за-ла ол — кижикчин бду-
чадир, ону тооваян баары
ынгангаш. Ынчангаш, эр-
ден гезелзиди үеде ху-
ратындыг кыраар.

[illegible]

В. ПЕТРУНЯ,

A black and white photograph of two women in elaborate, traditional costumes, possibly from a theatrical performance or festival. They are wearing ornate headpieces and patterned dresses, and are surrounded by a crowd of people.

ЧУРУКТА: Комсомольск проспектилеп фестиваль чыскаалының үзінде. Амгы фестивальдың ээзи—Катюша—Хосталга ортулуундан келген бодуунуң чамыдындан аныктарның бүгү-делегей шуулганының эстафетазын, оң дириг демдээн—өге буганы түлээл алганы.

ЧУРУКТА: фестивальды ажыдарының ёзулалының үзінде.

ЧУРУКТА: фестивалдың Норвегиядан, Чехословакиядан болгаш Совет Эвилелинден кижикчилериниң бөлүү.
Чуруктарны фототелеграф дамчыштыр түлээп алган. СЭТА.

CETA.

ЧАЙГЫ ДЫШТАНЫЛГА ЧОРУП ТУР

Кызылдың чогууда Володя Дубинин аттыг пионер лагеринде дыштанып турар уругдар култура-массалыг аймадарга инспекцияг кырып турарлар. Спорттук маргалаалар, шерттуктук оюндар, ады, артыктык. Хоочулар биле ужурашылгалар база болгулаан. Ол бүтүнү ажы ор-

ганизастарына кижизидикчи башкылар, пионер вожатыйларында Евгений Гришук, Тумат Чогураа, Сундуй Чынык олар кызымак болганнар.

Ында дыштанып турар уругдар арга-арыгар кирип селтүстүп, чамалык хүнерас «Көк-Тей» совхозтун уруг хемчээлигде чогуу тепишканын билдирген.

да чаагай үнгөн чогууларын бугун аштап, пионержи дузаны чедирип турарлар.

ЧУРУКТА: Володя Дубинин аттыг пионер лагеринде дыштанып турар уругдар «Көк-Тей» совхозтун тараан чогууларын шөлүгө ашталга кылып чордоп үзүп.

О. ОНДАРНЫН ФОТОСУ.

НОГААН САДЧЫГАШТА

Суг-Аксы ортумак школарынын чамында долгандыр херимнен каан, анзы-бур унуштар шыккан чогуу садыгашта бичини солдар, уругларын каткы-хөгөли үзүктөлбөс. Ында школарын «Дүжүт» дуржулга участогу турар. 4-6 класстарын өөреникчилери мында ажилдап турар. Школа башкылары Мая, Наталья Ондарлар, Александра Ооржак олар ээлчег бууга уругларын хайгаарал, ажилдап турарлар.

Дуржулга участогун моон мурнууда-ла аңаа ажилдап, өөреникчилери башкылар өөрениген дуржулгалыг башкы Дондул Быйымбаева Ондар уугутуп турар. Бок унуштерин докталам аштадып турар. Ында-мында чалдарда олурут-кулаан чогууларын унушук чаагай кончуг. Язы-бур чектер айырап кавс.

Участокта картофельден аңгыда, огурец, капуста, кулча, свекла база өскө-дөө чогуу аймаа бар. Тараа култураларында чинге-тараа, ак-тарва, супа, кукурузаны база тараан. Кат аймаан база өстүрүп турар. Тускай шөлде бир кезек унуштерин база онзагай хайгаарал-биле өстүрүп турар. Унуштерин өзүлдөзүнүн дугайында тускай демделелерини база кылар.

Баштайгы сезонда бешки классчылар аңаа ажилдап. Ийги сезонда алдыгы классчылар ажилдап турар. Ногаан садчыгашта унуштар салгын хатка чайгангылап, чаражы кончуг көстүр. Бо участоктан күзүн чөрлө элбек дүжүт ажаап алдынары албан.

Б. ОНДАР.

ЧЕДИИШКИНИН

Суг-Аксы ортумак школарынын септелгезинде 24 ажилчы ажил-айгы эргелечки Сергей Кууларын уугутулгазы-биле эки ажилдап турарлар. Школарын, интернатты, кабинеттерин, спорт залын септел белеккэн. Партааларын септел, будаан. Одалга системанын чамдык черлерин септээш, чаартып солаан.

Школа чамында 50 кубометр одаар ычты, 30 тонна хөмүрдөштү дүжүргөн. Хөмүрдөштү ам-дөө немей дүжүргөн. Өөредилге чылынга белеккел чедиишкенин чоруп турар.

О. БОРАШ.

калестон медээлер үзүк чокка кээп турган. Чыгыш зай чутулга хараа туттурган экилдегичи бугу кижигинери чедиишкенин чутга чокка-ла бузурзунер.

Адак сөөлдүк, «Михаил Соколов» башкылар черинден «Бурнулар» деп ур макаткан команда үнгөн. Ол ам-дөө «Долгуз-Биле бурнулар» дивезин ол, минчал-дөө кол бергелер соонда артып калган. Оон кырында эң хөдөр эртем медээлер бар — алыс уктазы-биле алырга, ол болза

ЧАА ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНГА

ДООЗУЛГАН

Солгур ортумак школарынын коллектив (директору Тима АССР-ин школарынын алдыгы башкысы З. Б. Донган)

СПОРТ МЕДЭЭЛЕРИ

ЛЕВ ЯШИНГЕ — ОЛИМПИЙ ШАННАЛЫ

Амьактарын болгаш студенттерин XII бүгү-делегей фестивалынын хуудулуг алачы, футболга 1956 чылдын олимпик чемпиону, алдыгы совет спорттук Лев Яшинге делегейин Олимпик комитетин президентин Хуан Антонио Самарчан июль 27-де Олимпик орденин тывыскан.

Чүггө совет эвес, харым делегей спорттук алдыгы кижилеринин бирээзи — Лев Яшинин ролон ол беджи-биле үнелеп, демделгэн. Ол кезде капитан болуп болгаш мурнуку одуртга ойнап чоран.

Яшинге делегейин Олимпик комитетинин орденин тывыс-

лээ, ам доозуп турар. Кы-за чогуур ажилдар хей болган: эге база ортумак школа башкыны, интернет, столовая база башкылар башкыларын бурну-биле септел, чутайлап, будаан.

К. ДАРЖАЙ.

БЕЛЕТКЕЛ ЭГЕЛЭЭН

Футболга СССР-ин шилиндек командазы август 7-де Москва Румыниянын шилиндек командазы биле эш хуузу-нуң ужурашылганы кылар, а 28-те ГФР-ини национал командазы-биле ойнаар. Ол оюннар делегей чемпио-на.

1986 чылдын май 31-ден июнь 29-ка чедир Мексикага эртер делегей маргалаалыг ол бөлүктөн беш команданын чутпо ийзин аңаа кижир эргени чаалап алыр.

(СЭТА).

МАЛЧЫННАРНЫН ААЛЧЫЗЫ

Монгун бөргүн уштуп көрбөзү Монгун-Тайга тоолуз оран. Надыр-бөргө оруктары Халдып эртер—сорукут, Ады-хөлү—сарала — Аныл-ини — садыгы — Малчыннарнын аалчызы Мандараа-даа макталдыг эр. Барзан сөөктөн машинназы Баалыктан кестүп кээрге, Тоолалты малчыннары Доозаы өөрүп уткуур. Ады-хөлү «сарала» —

Аныл-ини — садыгы — Малчыннарга барзан садар Мандараа-даа макталдыг эр. Шуурган-хатка торлуш дивес. Шугул эвес, элдеги, хөлүг. Чоораан хөдөн ыяк куусээр, Чолаачыдаа, садыгы-дөө Ады-хөлү «сарала» — Аныл-ини — садыгы — Малчыннары эргип, кезип Мандараа-даа макталдыг эр.

Ким-өөл ХЕРТЕН.

Республиканын кинозалларында «Законный брак» деп чаа урай-чечен фильм үнүп

МАЖААЛАЙ ИРЕЙ

(Эгези № 174 «Шында»).

Адыг дугайында чугаа

Адыг ижизин болганчок-ла кедир-ийемдик, даг хэрээ черде болур. Оон ужурунда эң баштай ижизин адыгаче чер-ле барып болбас, адыг дорван билип кэш, дүүрей бээр, чамдыкта боолар безин чей чок кылдыр согуналдыр үнө халааш, алдырбичи куду халып бады баар.

Көндүг-дөө чүвени кылырга, белеккел херек-лө болгай. Адыгын ижизинде таллап, ону уштурда, база-ла чурумнуг, база-ла бир элдеп белеккелдик болур. Эң баштай адыг ижизиниң ыял-ла артыы талазын кээп чыгып алыр. Оон ачылар кым, чүпү кылырны хуваащыл алыр. Бир бе азы ийи чире дидим, дуржулгалыг ачы дорван-ла ижизиниң бир метр чире чамында дааш чок чөдө бергеш, боозун ижизин асыкчыне угулаш, кедеп турар. Бир эвес адыг биле дуртуп алгаш, үнө халычир болза, ону детик-ле маңадыр боолар. Бир эвес адыг эрпир өөрениген дидим эл бар болза, ачы ону эш кылдыр эдиртип

алгаш, ижизин асыкчыне эжеп салыптар.

Ыт боду-ла чыт ап, үзүктөл чокка эрпир туруп бээр, адыг үнмөс. Адыг эрпир өөренимдиз, багай ыт болза, ижизин асыкчыне хөдөн суп туруп эрпир. Ынчаар орта, адыг ону бодучне кирип сол алгаш, ижизин иштиге чурта туруп кааптар.

Дидим ачы ыды-биле азы ыды чокка-дөө ижизин асыкчын кадырт турда, өскө ачы азы ачылар ол «аңыкы» дээр дорт уугу сарыларын база даа ыжы дээр далайгыш — дег метр хире узун, арыялап каан ыжы сарылар-биле кады ижизин чамыга эжепкел дорван-ла он «өг ыжыны» ижизиниң асыкчын орта шавыштыр чыгыш ай кылдыр дүргенче кирип китилекеш, оларны уштарын ижизин чамында ыжыла бичишпай бааптар. Ол өйдө адыг ам хөдөрдөп, көксенип, хөркөткөн, «өг-ыжы» халу-биле иткелй катгылап эгелээр. Ол аразында дур-

жугалгыг ачы ижизиниң асыкчын орта уугу туруп, белеккел алгаш «ады ыжы» — чинге сарыны ижизин иштине кирип иткеш, адыгын ыжы уну-биле өйдүктүрүп туруп, боозун демги чинге ыжы унуна туткаш, боолар тур. Адыг бир алгырш, ижизин чок баар болза, өлгөнчө ол бир эвес алгырш, човууртап, ижизин иштине ыңай-бээр халыгылап турар болза, ачы ону башка атканы — балыг-ланын ол. Ынчал барган адыгын ам далаары нарыдай бээр — адыг ижизиниң дүвүнче кыстыкыл кыг бээр.

Ындыг таварылга ижизин кырынын харым эжеп каалкыш, ижизин кырындаан балды-биле кочал асы хире алгы кылдыр ол шавыш, база-ла демги ыжы-биле адыгын өйдүктүр суйлап туруп, ам боолалар.

Бир улуг ижизинге ийи, үш-дөө адыг кыштап чыгылар. Ындыг болгонда, баштайгы адыгын таллап алгаш, ижизин эки хынавай, даамчырап чер-

ле болбас.

Томжуну бир тайгазынга мындыг элдепиг таварылга болган чүе-дир.

1950 чылдар үзү. Кышкык Томжуну ычарадагы «Совет Тыва» колхозтук кезек ачылар мурнууда-ла көрүп алгыч тайгада адыг ижизин аалдар дээр кылап чоруп кааптылар. Бизик черинге чедип кээп, ижизин өөрениген арга-зы-биле адыгын далаап ачтылар. Адыг ханы ижизин иштине, ону уштуп алыр дээр, оолдар аразында сүмелчеп турда, бир анык ачы оол тургаш чугаалаан:

— Ынчал коргуп тургаш чорон ону, каам аргамчылар! — дээр, сымдыкын ужул алгаш, угуржы үнгөп кирипкен.

Оол өлгөн адыг чөдө бергеш, оон ийи сонгу майкытар-рындаан баалаш, сөөктөргө эпит кылдыр адыгын сонгу буттарын үгүр асыкчыне эпит салып каш, дедир үгөп үнүп келген.

— Эр-хей, эрес-дидим эр, сенээ адыгын ээгизин, майын дүлүп салыр бис — дийип, ачылар хөлөк каттырышкан тургулаан.

Ижизин асыкчы ийи метр хире орту чер бар болган, ирени алаа союп, бузар дийкен.

Ачылар адыгын келжип сойгаш, «дөө, чамын эгизден адыра союп каапкыш, ам-ла моң эгизин бузуп эгелеп чорда, бир эңче анык ачы.

— Ээй, хайраканчылар келчир, эрлер! — дей каалкыш, кудургайны куду караш-лө болган.

Ачылар ижизин асыкчыне көрө кааптар, шынап-ла, сыйдыр каратарыг, барба дөт марбагар, сөргү баштыг адыг-дөө ижизин иштинден хөдөн уштуп алган бо үнүп кел чоран.

Ачылар-дөө база-ла — э-э-эй — дийи каалкан соонда, тоо бидарай ыял болулаан. Чүггө ачы мөге Серичик угаанын ышкымаак, ча-

жында улут кара чидит сүгө көрө каапкыш, ону сегирип ал чыдырда, адыг-дөө бир алгырчын соонда, бутка туруп келген бо кел чоран. Мөге Серичик карак чыш дээр аразын дө адыгын ийи карак устун орта сүгезин кири шавыкыш, адыгын бир буду-биле дегелеп дүжүрүпкен. Адыг кижини холу-биле чаксаар чай-дөө тыппан, чидит сүгө адыгын ижизинге кире берген. Адыг ол орта база өң болган. Мөге Серичик адыгын ычар дүжүрүп алгаш, ол-бо кергү-кээрге, чамында чыгыш-дөө кыжы чок.

— Ээй, оолдар, кайда баар-дынар?! Бо чүеверенин аялап ажаал көрүңер! — деп кий дээр хараган: ийи кижы ыяш үнгөн, бирээзи улуг бедик дазы кырында, демги баштай чүгүрүп ыяк болган оол дөө-ле өлөкөн кылаштан үнүп олурган. Бо шынап-ла херек кырынга болган таварылга-дыр.

[Уланчылыг].

ИЮЛЬ 30. Вторник

БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе», 8.40 — Эргенги гимнастика. 8.55 — Концерт. 9.30 — Док. телефильм. 9.50 — «Крепыш». Уран-чечен фильм. 11.20 — Концерт. 11.55 — Телемедээлер.

14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Док. телефильм. 15.15 — «Өөрүшү дээр, ыры-дыр». 16.15 — «Семья Ульяновых». Уран-чечен фильм. 17.35 — «Хөгүлү нотажыгаштар». 17.50 — В. Маяковский — «Лилика». 18.30 — Док. телефильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 19.00 — Чаа фильм-концерт. 19.10 — Чаа док. телефильм. «Тегеран-Ялта — Потсдам». 19.40 — С. Прокофьевтин «Золушка» деп балади. 21.00 — «Уе». 21.35 — Фестиваль дугайында допчузу-биле. 23.50 — Фестиваль-дөө хун демделгелер.

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.15 — Киножурнал. 8.25 — «Синг в сен-т-Бов». Уран-чечен фильм. 9.30 — И. Брамс — «Вальстар». 9.45 — Фестиваль дугайында допчузу-биле. 11.45 — «Бу-

дильниж». 12.15 — «Два капитана». Алды сериалыг уран-чечен телефильм. 2-ги серия. 14.05 — Концерт. 14.45 — Шындараа школары. 15.15 — 15.20 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.00 — Док. фильм. 18.10 — «Азия төвү». 18.40 — Телемедээлер. 18.50 — «Өнүктүрүм маргалаалыг». 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуур, чаштар!», 20.15 — Баскетболга чурттар аразынын ужура-жылышкыны. 21.00 — «Уе». 21.35 — «Бистер шулууктерин ирлел тур бис». 23.00 — 00.50 — Футбол. Сезон кубогу дээр. «Зенит» — «Динамо» (Москва).

31. СРЕДА

БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Концерт. 9.30 — Док. телефильм. 10.00 — С. Прокофьевтин «Золушка» деп балади. 11.20 — 11.25 — Телемедээлер.

14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Док. телефильм. 15.25 — «Он алды болгаш оон-дөө улуг назы». 16.15 — А. Туркестун романстар. 16.35 — «Жизнь и удивительные приключения Робинзона». Уран-чечен фильм. 18.05 — Уруглар чогадылгаларынын байырлы. 18.30 — Док. телефильм. 18.45 — Бөгүн делегейде. 21.30 — Концерт. 22.25 — Фестиваль хун демделгелер. 23.00 — 00.45 — Футболга СССР чемпионоды «Торпедо» (Москва) — «Динамо» (Киев). Чапсарда — Бөгүн делегейде.

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эргенги гимнастика.

де. 23.50 — 00.25 — Фестиваль-дөө хун демделгелер.

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — Эргенги гимнастика. 8.15 — Док. фильм. 8.35 — «Ералаш». 9.15 — Испан дил. 9.45 — Фестиваль дугайында допчузу-биле. 11.45 — Аам школары. 12.15 — «Два капитана». 4-ку серия. 13.30 — Школарын шулууктерин номчуп тур. 14.05 — Шындараа школары. 14.35 — «Сказки старого Арбата». Таылыр бижиктиг уран-чечен фильм. 16.20 — Телемедээлер. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Док. фильм. 18.30 — «Сен — кижиди сен». Кызылдың уран чүпү уулихчезиниң сургууларынның көргүзү. 19.15 — Телемедээлер. 19.25 — «Азия төвү». 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуур, чаштар!», 20.15 — Ритмич гимнастика. 21.35 — «Музыкальные игры на свежем воздухе». Уран-чечен фильм. 22.40 — 23.40 — Концерт.

2. ПЯТНИЦА

БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эргенги гимнастика. 8.55 — Концерт. 9.25 — Эргенги-тайлыбырлыг фильм. 9.45 — «Два главы из семейной хроники». Уран-чечен фильм. 11.20 — Концерт. 12.00 — 12.05 — Телемедээлер. 14.15 — Телемедээлер. 14.35 — Док. телефильм. 15.05 — «АМ — мээл салым-чолум». 16.05 — «О спорт, ты мир». Уран-чечен фильм. 1-2-ги сериалы. 18.30 — Док. телефильм. 18.45

— Бөгүн делегейде. 19.00 — Мультифильм. 19.30 — Концерт. 21.00 — «Уе». 21.30 — Фестиваль дугайында допчузу-биле. 23.30 — Бөгүн делегейде. 23.45 — 00.20 — Фестиваль хун демделгелер.

ИЙГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.15 — Док. телефильм. 8.35 — «Музыкальные игры на свежем воздухе». Уран-чечен фильм. 9.45 — Фестиваль дугайында допчузу-биле. 11.40 — Англи дил. 12.10 — «Два капитана». Уран-чечен телефильм. 5-ки серия. 13.25 — «Көдөзүн шакты». 14.25 — Концерт. 14.35 — География. 15.25 — Фильм-концерт. 15.50 — Телемедээлер. 18.00 — Телемедээлер.

КЫЗЫЛДАН

18.20 — Даг-Алтай национал театрынн шижиз — «Торгу бийер». 19.10 — Уруглар фильм. 19.15 — «Азия төвү». 19.45 — Телемедээлер. 19.55 — Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.00 — «Тамчыктыг удуур, чаштар!», 20.15 — Чүртүк музейлериниң дугайында. 20.50 — Чаа док. телефильм. 21.00 — «Уе». 21.35 — 23.30 — «Самые красивые корабли». Уран-чечен телефильм. 1-2-ги сериалар.

3. СУББОТА

БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эргенги гимнастика. 8.55 — Куш-кула туркулга сумелер. 9.10 — Концерт. 9.40 — Чурукчулар дугайында чечен чугаалар. 10.10 — Чүпү номчурулу. 10.55 — Док. телефильм. 11.05 — Концерт. 11.35 — «Киж. Чир. Өртөмчел». 12.20 — Улус чогадылгаларынын дугайында те-

лепрограммаларын чурттар аразынын VI фестивалы. «Челзуш». 12.50 — Цирк. 13.25 — Тележурнал. 13.55 — Концерт. 14.35 — Бөгүн делегейде. 14.45 — Уруглар фильм. 15.45 — П. Бекетовтун беседазы. 16.15 — Мультифильм. 16.35 — Фильм-концерт. 16.45 — Док. телефильм. 18.00 — «Дирит амытанар амыдыралы». 19.00 — Концерт. 21.00 — «Уе». 21.35 — Фестиваль дугайында допчузу-биле. 23.35 — Фестиваль-дөө хун демделгелер. 00.05 — 00.15 — Телемедээлер.

4. ВОСКРЕСЕНЬЕ

БИРГИ ПРОГРАММА МОСКВАДАН

8.00 — «Уе». 8.40 — Эргенги гимнастика. 8.55 — Концерт. 9.15 — Эргенги-тайлыбырлыг фильм. 9.35 — «Спортлотонун» 31-ги тиражы. 9.45 — «Будильник». 10.15 — «Совет Эвеле-линге бараан бооп тур мен!».

РЕДАКТОР В. С. ШАРАВИН.

КИНО

ИЮЛЬ 30-ДЕ

«НАЙРАЛ»: «Семь стихий» 9.30, 11.20, 13.10, 15.00, 16.50 шактарда.

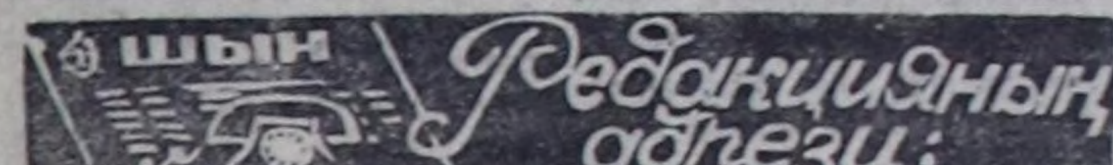
«ПОНЕ»: «Приключения Робинзона Крузо, моряка из Йорка» 9.00, 12.40, «Принц и

ишций» 10.40, 14.30, «Две версии одного столкновения» 16.30, 18.30, 20.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Ясные ключи» 15.00, «Далекие шатры» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Человек-невидимка» 14.00, 16.00, 18.00, 20.00 шактарда.

«НИСЕЙ» к/б: «Всемогущий» 17.30, 20.00 шактарда.

667000. Кызма, Шетинкина болгаш Кравченко кудумчуу, бажык № 3. Телефоннары: редакторлун 2-24-63, редакторлун оралакчыларынын 2-35-24, 2-23-54, харымсалгалыг секретарынын 2-23-35, партия амыралы болгаш уастыр килдистериниң 2-31-75, пропаганда болгаш совет тургузук килдистериниң 2-37-13, чагаа килдизиниң 2-41-27, информация килдизиниң 2-20-60, култура килдизиниң 2-23-54; көзү айма-агым килдизиниң 2-21-47, корректорларынын 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45

Солун неделяда 6 катап үнөр.

Чыгыр № 3087.